

Priestory pre ľudí vo Zvolene

Vo Zvolene sa zachovalo pomerne veľa zvyškov prírodných lokalít priamo v zastavanom území. Viaceré z nich je možné začleniť do verejných priestranstiev, ktoré poskytujú možnosť stretávania ľudí, príjemného trávenia voľného času a spoznávania prírody. Od apríla 2009 do konca júna 2010 prebieha vo Zvolene zaujímavý projekt **Priestory pre ľudí**, ktorý je súčasťou projektu UrbSpace financovaného z Programu nadnárodnej spolupráce Stredná Európa. Ako modelové územie bola pre projekt vybraná lokalita Lanice – zvyšok pôvodného koryta Hrona s okolím, kde je plánované vytvorenie mestského parku. Nadácia Ekopolis oslovila pre spoluprácu na projekte mesto Zvolen z dvoch dôvodov: zvolenská samospráva dlhodobou a systematicky zapája

Časť budúceho mestského parku Horné Lanice

verejnou do rozhodovania o verejných veciach a dlhodobou prejavuje záujem o zachovanie zvyškov prírodných lokalít v urbanizovanom prostredí.

Účasť verejnosti

V centre pozornosti projektu je pripravovaný zvolenský mestský park Horné Lanice. Súčasťou projektu sú workshopy pre verejnosť aj odborníkov a vypísaná urbanisticko-krajinárska súťaž na ideové riešenie územia. Partnermi projektu sú okrem mesta Zvolen aj Nadácia Ekopolis, ZMOS, UMS a Občianske združenie Slatinka. Už pred viacerými rokmi vznikla medzi občanmi Zvolena iniciatíva na založenie parku Lanice. Toto územie, ktoré je zvlášť zaujímavé svojím významom z hľadiska biodiverzity, je dlhodobou vyhradené ako územie pre mestský park. Aj v aktuálnom územnom pláne je tento zámer zohľadnený. OZ Slatinka spolu s ďalšími aktívnymi Zvolenčanmi zorganizovali v priestoroch parku počas uplynulých rokov už viacero akcií – Deň pre Lanice, land art a happeningy, dosadbu pôvodných druhov drevín a podobne. Vzhľadom na všetky tieto aktivity bolo celkom prirodzeným krokom zapojenie verejnosti do plánovania budúceho parku. Zvolenčania túto možnosť privítali.

Identita prostredia

Územie Horných Laníc predstavuje vzácné prírodné prostredie s veľkým významom pre biodiverzitu v meste Zvolen, v súčasnosti charakterizované ucelenou zatrávenou nezastavanou plochou o výmere cca 21,5 ha. Nachádzajú sa tu fragmenty lužného lesa, aleje vzrastlých stromov, územie obkolesujú vodné toky – rieka Hron a elektrárenský kanál. Je situované v centrálnej mestskej zóne Zvolena, v tesnej blízkosti najviac urbanizovaných území mesta a v pešej dostupnosti od historického jadra. Z pohľadu rekreácie predstavuje zatiaľ nevyužitý potenciál. Prioritou budovania mestského parku by malo byť zachovanie jeho jestvujúcej prírodnej zložky. „Nejde o prirodzený ekosystém, ale výrazne zmenené územie s vysokým antro-

pickým vplyvom. Hodnotné je skôr druhotné osídlenie vegetáciou. V súčasnosti je zanedbané, neprístupné, iba malá časť je primerane využívaná,“ vysvetľuje doc. Ing. Peter Jančura, PhD. z Katedry plánovania a tvorby krajiny FEE Technickej univerzity vo Zvolene a zároveň dodáva, „širší priestor Laníc, nielen zadané územie, je unikátnym reliktom pamäti krajiny. Významná je poloha lokality, medzi veľkým sídliskom Zvolen Západ (12 tis. obyvateľov), a centrálnou mestskou zónou. Rozloha územia umožňuje veľkorysé riešenie, za predpokladu, že nebude zbytočne fragmentované. Po úpravách tak Lanice môžu prejavíť svoj skrytý potenciál.“

Priestory pre ľudí

Aj napriek tomu, že práve verejnosť bude užívateľom verejných priestorov, akým územie Horných Laníc je, ich vytváranie sa v slovenských podmienkach väčšinou obmedzuje iba na kooperáciu investor – architekt. Absentuje oslovenie občanov mesta na aktívnu participáciu. Aj vďaka programom Nadácie Ekopolis však rastie počet tých miest a obcí, v ktorých sú verejné priestory vytvárané za účasti verejnosti. Ideová súťaž na riešenie mestského parku, ako súčasť projektu Priestory pre ľudí, ktorý sa realizuje od apríla 2009 do konca júna 2010, bola vítanou iniciatívou pre všetkých. Predchádzalo jej viacero mesiacov príprav. Keď

sa minulý rok v prípravnej fáze projektu Priestory pre ľudí hľadalo vhodné miesto na jeho realizáciu, stretol sa záujem mesta Zvolen a aj jeho obyvateľov s predstavami Nadácie Ekopolis. Ekopolis má vďaka grantovému programu Priestory bohaté skúsenosti s menšími projektmi týkajúcimi sa tvorby alebo obnovy verejných priestranstiev so zapojením verejnosti. Príležitosť vyskúšať tieto postupy pri plánovaní a realizácii väčšieho verejného

Workshop k projektu Priestory pre ľudí

priestoru sa naskytla práve vo Zvolene. „Široká diskusia obyvateľov, ako aj ich zapojenie do procesu tvorby nového rekreačného územia, predstavujú prepojenie s teoretickou prácou projektu UrbSpace – environmentálny aspekt verejných priestorov a aspekt participácie pri plánovaní verejných priestorov, a môžu v praxi priniesť overenie týchto teoretických predpokladov,“ povedala k aktivitám v rámci tohto projektu Ing. Zuzana Hudeková, projektová manažérka UrbSpace za REC Slovensko.

Ideová súťaž návrhov prebiehala súbežne s aktivitami v rámci projektu Priestory pre ľudí. Vyhlásil ju MsÚ Zvolen, overená bola Slovenskou komorou architektov. Súťažiaci mali k dispozícii množstvo plánovacích podkladov – výkresy z technickej a katastrálnej mapy, podklady

Vítězný súťažný návrh plánovaného parku (Sobota a kol.)

Súťažný film Envirofilmu 2010

Disneyland na najkvalitnejšej pôde (Česká republika), réžia: Martin Slunečko, kamera: Vladimír Haviar

Režisér Martin Slunečko už roky, spolu s ostatnými tvorcami, naplňa cyklus Českej televízie *Nedej se příběhem*, ktoré odhaľujú čudné praktiky developerov, neochotu úradníkov, bezohľadnosť ľudí, skrátka všetko to, čo ničí dary, ktoré máme iba v správe, ktoré nám nepatria: krajinu, životné prostredie, prírodu... V tomto vydaní sa spolu s kameramanom Vladimírom Haviarom vydal ku Znojmu. Tu, v mекke uhoriek, vyrástlo obrovské zábavno-nákupné centrum. Čo na tom, že na najkvalitnejšej pôde, čo na tom, že sa plánuje rozšírenie a padnú ďalšie desiatky hektárov úrodnej pôdy?! Rozvoj za každú cenu? Ochutnáme ešte niekedy preslávenú znojenskú uhorčičku? Českej televízii môžeme iba závidieť tento, dnes už pomaly „bradatý“ cyklus, ktorý roky neúnavne bojuje v mene ochrany životného prostredia. Alebo sa dožijeme aj u nás?

z Územného plánu mesta Zvolen, štúdiu vodáckej slalomovej trate, výsledky ankety medzi obyvateľmi, výstupy z workshopov a podobne. Cieľom súťaže bolo získať nové názory na územie plánovaného parku. Podmienky súťaže splnilo celkovo 12 autorských kolektívov. Porota ocenila 4 kolektívy – udelila dve prvé (Ing. arch. Tomáš Sobota a kol., Ing. Magdaléna Horňáková a kol.) a dve tretie miesta (Ing. arch. Martin Baloga a kol., Ing. Peter Pasečný a kol.). Zadanie súťaže bolo koncipované tak, aby bolo v súlade s platným územným plánom a zvlášť sa zdôrazňoval prístup k vegetačnej zložke v území, resp. k ekologicky hodnotným prvkom v tomto priestore a fakt, že územie sa nachádza na mieste bývalých meandrov rieky Hron. Podľa vyjadrenia Ing. Libuše Murínovej, predsedníčky poroty a súčasne správkynke mestskej zelene mesta Zvolen, napriek počiatocným obavám výsledky súťaže boli príjemným prekvapením. Počet účastníkov aj úroveň prihlásených návrhov prekonal očakávanie.

Špecifikom celého diania okolo pripravovaného mestského parku Lanice je zapojenie verejnosti do procesu už od plánovacej fázy. „Občania boli zapojení buď individuálne alebo prostredníctvom mimovládnych organizácií. Vstupenkou na všetky workshopy bol záujem o danú tému – všetky stretnutia boli bezplatné, a keďže pozvánky na workshopy boli distribuované prostredníctvom e-mailov, webových stránok a niektoré aj prostredníctvom médií, prihlasovali sa na stretnutia aj občania,“ povedala nám Martina Paulíková z Nadácie Ekopolis. Komisia životného prostredia vo Zvolene ocenila postup spracovávaného návrhov a odporučila uplatniť ich aj pri riešení ďalších väčších plôch v meste. Mesto Zvolen o priebehu a výsledkoch súťaže informovalo prostredníctvom vývesiek, internetovej stránky a spolu s nadáciou zorganizovalo aj verejný workshop, kde autori súťažných návrhov predstavili svoje práce a diskutovali s odborníkmi aj občanmi.

Budúcnosť Laníc

Po predstavení ideových návrhov verejnosti a workshopu s ich autormi, je na rade séria ďalších krokov smerujúcich k uskutočneniu zámeru vytvorenia mestského parku Horné Lanice. Výsledky súťaže poslúžia mestu ako podklad pre vypracovanie územnoplánovacej dokumentácie zóny. Aktívne plánovanie s využitím interaktívnych metód je v našej krajine stále málo využívaný postup riešenia verejných priestranstiev. V tomto smere môžeme považovať súťaž a celé dianie okolo mestského parku Horné Lanice za pozitívny príklad uplatnenia tohto postupu. „Za hodnotné môžeme považovať kvalitu spracovania návrhov a spektrum (typológiu) návrhov. Možnosť skutočne progresívneho, atraktívneho návrhu je ešte stále otvorená. Diskusia obyvateľov, pracovníkov mestského úradu, majiteľov pozemkov, podnikateľov a odborníkov by mohla priniesť adekvátne riešenie priestoru. Ak bude diskusia zvládnutá, je to asi najväčšia šanca lokality. Šance sú naznačené, len ich treba trpezlivo a dôsledne dotiahnuť,“ dodáva Peter Jančura. Celkovo možno hodnotiť aktivitu okolo pripravovaného mestského parku Horné Lanice ako podnetný príklad a možno „prvú lastovičku“ iného prístupu a nazerania na tvorbu kvalitných verejných priestorov. Skúsenosti pri plánovaní a tvorbe parku Lanice so zapojením verejnosti, budú sprostredkované ďalším mestám ako príklad možného postupu pri realizácii mestských verejných priestorov.

Viac o oboch projektoch nájdete na www.priestory.sk a www.urbanspaces.eu

Ing. Ivana Chvostaľová, Ústav manažmentu a priestorového plánovania STU Bratislava, Veronika Poklembová
foto: Nadácia Ekopolis, Mestský úrad vo Zvolene

Banskobystrickí školáci sa naučia originálne separovať odpad

Mesto Banská Bystrica (oddelenie životného prostredia MsÚ) od marca 2009 aktívne realizuje projekt týkajúci sa separovaného zberu v rámci Operačného programu Životné prostredie. Projekt bol podaný v rámci výzvy v roku 2008. S finančnou podporou Kohézneho fondu EÚ a rozpočtu SR Mesto Banská Bystrica rozšíri aktuálny zber separovaného odpadu (papier, plast, sklo) o nové komodity, t. j. kovy a BRO (biologicky rozložiteľný odpad – všetok bioodpad, vrátane kuchynského odpadu). Projekt počíta s rozpočtom 655 361,98 €, na ktorých sa mesto podieľa sumou 32 768,099 €, t. j. piatimi percentami celkových oprávnených výdavkov.

V rámci rozšírenia zberu mestský úrad nakúpi a rozmiestni 4 800 nádob na separovaný zber, z ktorých bude väčšina umiestnená v rodinných domoch. Ďalších 800 nádob rozmiestni na mestských stanovištiach na separovaný zber. Magistrát týmito aktivitami vytvorí podmienky pre komplexný separovaný zber komunálneho odpadu a splní zákonom o odpadovom hospodárstve ustanovenú povinnosť. Projekt zároveň pomáha zvyšovať informovanosť a povedomie občanov rôznych vekových kategórií o separovanom zbere.

Prostredníctvom divadelného predstavenia *Zachráňte Kvinga* o špinavom prasiatku, ktoré sa naučí byť čistotné, sa žiaci prvého stupňa banskobystrických ZŠ zoznámili s problematikou separácie odpadu. Premiéra predstavenia z dielne divadla Maska Jaroslava Motla zo Zvolena sa uskutočnila 18. januára 2010 v Komornom divadle ECC. Ďalšou cieľovou skupinou, ktorá sa o potrebu ochrany životného prostredia a separácie odpadu dozvedela viac, boli žiaci druhého stupňa ZŠ a študenti stredných škôl. Oslovíť by ich

Z predstavenia *Zachráňte Kvinga* pre najmenších divákov (foto: MsÚ B. Bystrica)

mal *Zelený koncert* hudobnej skupiny Joker. Primátor Ivan Saktor k týmto aktivitám povedal: „Som rád, že osvetovú časť projektu o separácii odpadu v našom meste máme šancu cielene a kreatívne osloviť rôzne vekové kategórie. Okrem samotného nákupu nových nádob na separáciu, kladieme dôraz aj na prevenciu a výchovu k ochrane životného prostredia.“

Cieľom projektu je začať s výchovou už v základných a stredných školách, aby žiaci získali a zafixovali si návyky k separácii už od útleho veku a vypestovali si pozitívny vzťah k životnému prostrediu. Zároveň banskobystrické domácnosti dostanú letáky a brožúry s tematikou separovaného zberu. O svoje nadobudnuté skúsenosti sa Banská Bystrica chce podeliť formou distribúcie záznamov divadelných predstavení a koncertov školám a obciam, ktoré sa na výstupeniach nezúčastnili.

Beata Kostúrová
Mestský úrad Banská Bystrica

Príroda je naša kamarátka

Sme jedna z mnohých škôl, ktorej záleží na prírode a životnom prostredí. Príroda Štiavnických vrchov je prekrásna v každom ročnom období, a preto si ju musíme chrániť, zveľaďovať, aby sa uchovala pre ďalšie generácie. Aj naši školáci a škôlkári to vedia, a tak ochotne spolupracujú a zapájajú sa do všetkých aktivít pre ochranu prírody. Robíme to už roky, ale len tento školský rok sme sa prihlásili medzi školy, ktoré chcú byť za svoju snahu

ochraňovať prírodu aj ocenené certifikátom Zelená škola.

Medzi mnohými aktivitami, ktoré so žiakmi robíme, je aj rozsiahla informačná kampaň o potrebe separovať odpad so snahou ho znižovať nielen v škole, ale aj medzi obyvateľmi obce. Svoj poznatok, že odpad nielen špať, ale aj škodí rastlinstvu a živočíšstvu lesa, sa deti Základnej školy Preňčov snažia odovzdať aj svojim rovesníkom. Navcičili pre nich divadlo *Špinko a Špinko v lese*, s ktorým sa predstavia aj na Envirofilme, 14. mája v Banskej Štiavnici, a potom v rámci veľkého kultúrneho programu pri príležitosti Dňa matiek, 16. mája v Kultúrnom dome Preňčov. Pri tejto príležitosti budú deti krstíť už svoje tretie CD, tentoraz s piesňami o prírode.

Veríme, že naša snaha vychovávať deti k ochrane a tvorbe životného prostredia prinesie ovocie. Veríme, že od nás odídu deti, ktorým svedomie nedovolí zahodiť do trávy ani jeden papierik či plastovú fľašu a keď budú veľkí, nepovezu na fúriku smeti na čiernu skládku za dedinu. Už teraz vedia, že Príroda je ich kamarátka, ktorú musia ochraňovať.

Milena Havranová, riaditeľka ZŠ Preňčov

Deti v Preňčove vedia, že Príroda je ich kamarátka (foto: archív ZŠ Preňčov)